

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

**GIÁO TRÌNH
NHỮNG NGUYÊN LÝ CƠ BẢN
CỦA CHỦ NGHĨA MÁC - LÊNIN**

**(Dành cho sinh viên đại học, cao đẳng
khối không chuyên ngành Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh)**

**NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA
HÀ NỘI - 2009**

**BAN CHỈ ĐẠO BIÊN SOẠN CHƯƠNG TRÌNH,
GIÁO TRÌNH CÁC MÔN LÝ LUẬN CHÍNH TRỊ:**

- TS. NGUYỄN VIỆT THÔNG - *Tổng Chủ biên*
- GS,TSKH. BÀNH TIẾN LONG
- PGS,TS. TRẦN THỊ HÀ
- TS. PHAN MẠNH TIẾN
- TS. NGUYỄN TIẾN HOÀNG
- ThS. VŨ THANH BÌNH - *Tổng Thư ký*

**BAN BIÊN SOẠN
GIÁO TRÌNH NHỮNG NGUYÊN LÝ CƠ BẢN
CỦA CHỦ NGHĨA MÁC - LÊNIN**

TS. PHẠM VĂN SINH - GS, TS. PHẠM QUANG PHAN
(*Đồng Chủ biên*)

TẬP THỂ TÁC GIẢ

- TS. NGUYỄN VIỆT THÔNG
- TS. PHẠM VĂN SINH
- GS,TS. PHẠM QUANG PHAN
- PGS,TS. VŨ TÌNH
- PGS,TS. ĐOÀN ĐỨC HIẾU
- PGS,TS. ĐÀO PHƯƠNG LIÊN
- TS. DƯƠNG VĂN DUYÊN
- TS. TRẦN HÙNG
- CN. NGUYỄN ĐĂNG QUANG

CHÚ DẪN CỦA NHÀ XUẤT BẢN

Dưới sự chỉ đạo của Trung ương, từ năm 2004, Bộ Giáo dục và Đào tạo phối hợp với Nhà xuất bản Chính trị quốc gia xuất bản bộ giáo trình dùng trong các trường đại học và cao đẳng trong cả nước gồm 5 bộ môn: Triết học Mác - Lênin, Kinh tế Chính trị Mác - Lênin, Chủ nghĩa xã hội khoa học, Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam, Tư tưởng Hồ Chí Minh. Trải qua bốn năm, bộ giáo trình đã góp phần quan trọng đối với nhiệm vụ giáo dục lý luận chính trị cho học sinh, sinh viên - đội ngũ trí thức trẻ của nước nhà; đào tạo nguồn nhân lực, tiến hành thắng lợi sự nghiệp đổi mới đất nước.

Trước thực tiễn mới của sự nghiệp giáo dục và đào tạo, quán triệt đường lối về đổi mới công tác tư tưởng, lý luận của Đảng và chủ trương cải cách công tác giảng dạy, học tập bậc đại học và cao đẳng nói chung, ngày 18-9-2008, Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo đã ban hành chương trình mới và tổ chức biên soạn, phối hợp với Nhà xuất bản Chính trị quốc gia xuất bản bộ giáo trình các môn học lý luận chính trị do TS. Nguyễn Viết Thông làm Tổng Chủ biên (dành cho sinh viên đại học, cao đẳng khối không chuyên ngành Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh) gồm ba môn:

- Giáo trình *Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin*.

- Giáo trình *Tư tưởng Hồ Chí Minh*.

- Giáo trình *Đường lối cách mạng của Đảng Cộng sản Việt Nam*.

Giáo trình *Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin* do tập thể các nhà khoa học, giảng viên có kinh nghiệm của một số trường đại học biên soạn, TS. Phạm Văn Sinh và GS, TS. Phạm Quang Phan đồng chủ biên đã thực sự đáp ứng yêu cầu mới của thực tiễn giảng dạy và học tập hiện nay của học sinh, sinh viên. Trong lần xuất bản đầu tiên này giáo trình khó tránh khỏi những hạn chế nhất định. Các tác giả và những người biên tập rất mong nhận được ý kiến đóng góp của bạn đọc để tiếp tục hoàn chỉnh trong lần xuất bản sau.

Xin trân trọng giới thiệu với bạn đọc.

Tháng 2 năm 2009

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA

LỜI NÓI ĐẦU

Thực hiện các Nghị quyết của Đảng Cộng sản Việt Nam, nhất là Nghị quyết Trung ương 5 khoá X về công tác tư tưởng, lý luận, báo chí trước yêu cầu mới, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã ban hành Quyết định số 52/2008-QĐ/BGDĐT ngày 18-9-2008 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo về việc ban hành chương trình môn học Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin dành cho sinh viên khối không chuyên ngành Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, Bộ Giáo dục và Đào tạo phối hợp với Nhà xuất bản Chính trị quốc gia xuất bản *Giáo trình Những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin* dành cho sinh viên các trường đại học, cao đẳng không chuyên ngành Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh.

Trong quá trình biên soạn, tập thể tác giả đã kế thừa những nội dung của Giáo trình Triết học Mác - Lênin, Kinh tế chính trị Mác - Lênin, Chủ nghĩa xã hội khoa học của Hội đồng Trung ương chỉ đạo biên soạn giáo trình quốc gia các bộ môn khoa học Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và các giáo trình của Bộ Giáo dục và Đào tạo tổ chức biên soạn. Tập thể tác giả đã nhận được góp ý của nhiều tập thể, như Học viện Chính trị - Hành chính quốc gia Hồ Chí Minh, Ban Tuyên giáo Trung ương... và cá nhân các nhà khoa học, của

đội ngũ giảng viên các trường đại học, cao đẳng trong cả nước, đặc biệt là của PGS,TS. Tô Huy Rứa, GS,TS. Phùng Hữu Phú, GS. Nguyễn Đức Bình, GS,TS. Lê Hữu Nghĩa, GS,TS. Lê Hữu Tăng, GS,TSKH. Võ Đại Lược, GS,TS. Trần Phúc Thắng, GS,TS. Hoàng Chí Bảo, GS,TS. Trần Ngọc Hiền, GS. Hồ Văn Thông, PGS,TS. Phạm Văn Đức, PGS,TS. Dương Văn Thịnh, PGS,TS. Nguyễn Văn Oánh, PGS,TS Nguyễn Văn Hảo, PGS,TS. Nguyễn Đức Bách, TS. Phạm Văn Chín, ThS. Phùng Thanh Thủy, ThS. Nghiêm Thị Châu Giang... Tuy nhiên, do những hạn chế khách quan và chủ quan nên vẫn còn những nội dung cần tiếp tục được bổ sung và sửa đổi, chúng tôi rất mong nhận được nhiều góp ý để lần tái bản sau Giáo trình được hoàn chỉnh hơn.

Thư góp ý xin gửi về Bộ Giáo dục và Đào tạo (Vụ Giáo dục Đại học), 49 Đại Cồ Việt, Hà Nội.

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

CHƯƠNG MỞ ĐẦU

NHẬP MÔN NHỮNG NGUYÊN LÝ CƠ BẢN CỦA CHỦ NGHĨA MÁC - LÊNIN

I. KHÁI LƯỢC VỀ CHỦ NGHĨA MÁC - LÊNIN

1. Chủ nghĩa Mác - Lênin và ba bộ phận cấu thành

Chủ nghĩa Mác - Lênin “là hệ thống quan điểm và học thuyết” khoa học của C.Mác¹, Ph.Ăngghen² và sự phát triển của V.I.Lênin³; được hình thành và phát triển trên cơ sở kế

1. C.Mác (Karl Marx, 1818 - 1883) là người Đức: Nhà lý luận, nhà chính trị, nhà triết học duy vật biện chứng, nhà kinh tế học chính trị, người sáng lập ra chủ nghĩa xã hội khoa học, lãnh tụ của giai cấp vô sản quốc tế.

2. Ph.Ăngghen (Friedrich Engels, 1820 - 1895) là người Đức: Nhà lý luận, nhà chính trị, nhà triết học duy vật biện chứng, lãnh tụ của giai cấp vô sản quốc tế, người cùng C.Mác sáng lập ra chủ nghĩa xã hội khoa học.

3. V.I.Lênin (Vladimir Ilich Lenin, 1870 - 1924) là người Nga: Nhà lý luận, nhà chính trị, nhà triết học duy vật biện chứng, người bảo vệ và phát triển chủ nghĩa Mác trong thời đại đế quốc chủ nghĩa, người sáng lập ra Đảng Cộng sản Liên Xô và Nhà nước Xôviết, lãnh tụ của giai cấp vô sản Nga và giai cấp vô sản quốc tế.

thừa những giá trị tư tưởng nhân loại và tổng kết thực tiễn thời đại; là thế giới quan, phương pháp luận phổ biến của nhận thức khoa học và thực tiễn cách mạng; là khoa học về sự nghiệp giải phóng giai cấp vô sản, giải phóng nhân dân lao động khỏi chế độ áp bức, bóc lột và tiến tới giải phóng con người.

Với nghĩa như vậy, nội dung của chủ nghĩa Mác - Lênin bao quát các lĩnh vực tri thức hết sức rộng lớn mang nhiều giá trị khoa học và thực tiễn. Thế nhưng, nếu nghiên cứu chủ nghĩa Mác - Lênin với tư cách là khoa học về sự nghiệp giải phóng giai cấp vô sản, giải phóng nhân dân lao động khỏi chế độ áp bức, bóc lột và tiến tới giải phóng con người thì có thể thấy nội dung của chủ nghĩa Mác - Lênin được cấu thành từ ba bộ phận lý luận cơ bản, có mối quan hệ thống nhất biện chứng với nhau, đó là: *Triết học Mác - Lênin, Kinh tế chính trị Mác - Lênin và Chủ nghĩa xã hội khoa học*.

Triết học Mác - Lênin là bộ phận lý luận nghiên cứu những quy luật vận động, phát triển chung nhất của tự nhiên, xã hội và tư duy; xây dựng thế giới quan và phương pháp luận chung nhất của nhận thức khoa học và thực tiễn cách mạng.

Trên cơ sở thế giới quan và phương pháp luận triết học, Kinh tế chính trị Mác - Lênin nghiên cứu những quy luật kinh tế của xã hội, đặc biệt là những quy luật kinh tế của quá trình ra đời, phát triển, suy tàn của phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa và sự ra đời, phát triển của phương thức sản xuất mới - phương thức sản xuất cộng sản chủ nghĩa.

Chủ nghĩa xã hội khoa học là kết quả tất nhiên của sự

vận dụng thế giới quan, phương pháp luận Triết học và Kinh tế chính trị Mác - Lênin vào việc nghiên cứu làm sáng tỏ những quy luật khách quan của quá trình cách mạng xã hội chủ nghĩa - bước chuyển biến lịch sử từ chủ nghĩa tư bản lên chủ nghĩa xã hội và tiến tới chủ nghĩa cộng sản.

Ba bộ phận lý luận cấu thành chủ nghĩa Mác - Lênin có đối tượng nghiên cứu cụ thể khác nhau nhưng đều nằm trong một hệ thống lý luận khoa học thống nhất - đó là khoa học về sự nghiệp giải phóng giai cấp vô sản, giải phóng nhân dân lao động khỏi chế độ áp bức, bóc lột và tiến tới giải phóng con người.

Ngày nay, có thể có nhiều học thuyết với lý tưởng nhân đạo về giải phóng giai cấp, giải phóng nhân dân lao động và giải phóng con người khỏi ách áp bức, bóc lột nhưng *chỉ có chủ nghĩa Mác - Lênin mới là học thuyết khoa học nhất, chắc chắn nhất và chân chính nhất để thực hiện lý tưởng ấy.*

2. Khái lược sự ra đời và phát triển của chủ nghĩa Mác - Lênin

Quá trình ra đời và phát triển của chủ nghĩa Mác - Lênin bao gồm hai giai đoạn lớn là giai đoạn hình thành, phát triển *chủ nghĩa Mác* (do C.Mác, Ph.Ăngghen thực hiện) và giai đoạn bảo vệ, phát triển chủ nghĩa Mác thành *chủ nghĩa Mác - Lênin* (do V.I.Lênin thực hiện).

a) Những điều kiện, tiền đề của sự ra đời chủ nghĩa Mác

- Điều kiện kinh tế - xã hội:

Chủ nghĩa Mác ra đời vào những năm 40 của thế kỷ XIX.

Đây là thời kỳ phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa ở các nước Tây Âu đã phát triển mạnh mẽ trên nền tảng của cuộc cách mạng công nghiệp được thực hiện trước tiên ở nước Anh vào cuối thế kỷ XVIII. Cuộc cách mạng công nghiệp không những đánh dấu bước chuyển biến từ nền sản xuất thủ công tư bản chủ nghĩa sang nền sản xuất đại công nghiệp tư bản chủ nghĩa mà còn làm thay đổi sâu sắc cục diện xã hội, trước hết là sự hình thành và phát triển của giai cấp vô sản.

Mâu thuẫn sâu sắc giữa lực lượng sản xuất mang tính xã hội hóa với quan hệ sản xuất mang tính tư nhân tư bản chủ nghĩa đã bộc lộ qua cuộc khủng hoảng kinh tế năm 1825 và hàng loạt cuộc đấu tranh của công nhân chống lại chủ tư bản, tiêu biểu là: cuộc khởi nghĩa của công nhân dệt ở Lyông (Pháp) năm 1831, 1834; phong trào Hiến chương (Anh) từ năm 1835 đến năm 1848; cuộc khởi nghĩa của công nhân dệt Silêdi (Đức) năm 1844, v.v.. Đó là những bằng chứng lịch sử thể hiện giai cấp vô sản đã trở thành một lực lượng chính trị độc lập, tiên phong trong cuộc đấu tranh cho nền dân chủ, công bằng và tiến bộ xã hội.

Thực tiễn cách mạng của giai cấp vô sản đặt ra yêu cầu khách quan là nó phải được soi sáng bằng lý luận khoa học. Chủ nghĩa Mác ra đời là sự đáp ứng yêu cầu khách quan đó; đồng thời chính thực tiễn cách mạng đó cũng trở thành tiền đề thực tiễn cho sự khái quát và phát triển không ngừng lý luận của chủ nghĩa Mác.

- *Tiền đề lý luận:*

Chủ nghĩa Mác ra đời không chỉ xuất phát từ nhu cầu